

Висновки. Ресторанна сфера одна з високорентабельних галузей світової економіки у XXI ст. стає провідним напрямом економічного і соціального розвитку України.

Останнім часом заклади ресторанного господарства, приділяючи увагу нововведенням та намагаючись здивувати споживача, ігнорують найголовніше, культуру обслуговування, високоякісний сервіс, а для залуження додаткових споживачів потрібен системний підхід, що дозволить об'єднати всі напрями та підходи, стандарти та напрацювання у певну систему для забезпечення якісного обслуговування та задоволення усіх вимог клієнтів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. П'ятницька Г.Т. Ресторанне господарство України: ринкові трансформації, інноваційний роз-

Анотація. Стаття посвячена підвищенню рівня конкурентоспособності на підприємствах ресторанного господарства за счет удешевлення якості надання послуг.

Ключевые слова: качество обслуживания, предприятия ресторанного хозяйства, конкурентоспособность, управление качеством.

Summary. The article is devoted to increasing the level of competitiveness at the enterprises of restaurant economy at the expense of improvement of quality of providing services.

Keywords: quality of service, enterprises of restaurant economy, competitiveness, quality management.

*Рецензент д.е.н., професор ХНЕУ Пулипенко А.А.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.*

УДК [005.31:005.334.4](477)

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ДІАГНОСТИКИ БАНКРУТСТВА УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Нескородєва І.І., к.е.н., доцент,
Пустовгар С., магістр (ХНЕУ)*

Розглянуто вітчизняний та зарубіжний досвід діагностики банкрутства підприємств, адаптовано метод нечітких множин для оцінки ймовірності банкрутства ПАТ «Харківський плитковий завод».

Ключові слова: банкрутство, діагностика банкрутства підприємства, дискримінаційний аналіз, метод нечітких множин.

Постановка проблеми. Функціонуючи в значна кількість суб'єктів господарювання в умовах нестабільного економічного середовища, Україні та світі перебуває у стані банкрутства чи

© Нескородєва І.І.
Пустовгар С.

Вісник економіки транспорту і промисловості № 36, 2011

кризовому стані. У зв'язку з цим виникає необхідність постійного моніторингу фінансово-економічного стану та діагностики банкрутства суб'єкта господарювання з метою запобігання виникненню кризової ситуації на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень. В зарубіжній та вітчизняній практиці існують різні підходи діагностики банкрутства підприємства, форми, інструменти її проведення та нормативно-правове забезпечення. Найбільш поширеними моделями оцінки ймовірності банкрутства є дискримінантні моделі Е. Альтмана, Р. Ліса, Тафлера, Г. Давидової та А. Белікова, Р. Сайфуліна та Г. Кадикова, О. Терещенка [5]. Дані моделі мають ряд недоліків щодо їх пристосованості до вітчизняної практики, що унеможливує їх

використання для оцінки ймовірності банкрутства вітчизняних підприємств.

Метою статті є аналіз ефективності використання різних методів при оцінці ймовірності банкрутства українських підприємств. Для досягнення поставленої мети було вирішено наступні задачі: дослідити стан банкрутства підприємств в Україні та світі, оцінити ймовірність банкрутства ПАТ «Харківський плитковий завод» за дискримінантними моделями та методом нечітких множин, удосконалити систему показників діагностики банкрутства досліджуваного підприємства.

Аналіз статистичних даних свідчить про збільшення кількості підприємств, щодо яких порушено справу про банкрутство в Україні і світі, та які підлягають ліквідації (табл.1).

Таблиця 1

Кількість підприємств, щодо яких порушено справу про банкрутство

Країна	Роки								
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Велика Британія	8 854	7534	6392	7190	7295	8929	15535	17934	17911
Іспанія	629	645	689	869	853	880	2 528	6069	6121
Канада	6352	6145	6964	6363	6054	6307	6464	8012	8571
Нідерланди	546	597	686	635	684	698	713	739	723
Норвегія	4 473	5 223	4 297	3 540	3 032	2 845	3 637	5 013	4 435
Польща	799	621	709	773	759	606	957	1843	1734
Російська Федерація	9531	9695	10093	25643	33068	30015	27032	35545	60845
Сполучені Штати Америки	29645	28653	34689	35752	35292	34853	40741	49077	61148
Україна	6460	7496	7515	7791	10683	13792	11338	15642	14597
Франція	39469	40770	41940	43348	40768	43587	49621	53631	54451

В країнах Європейського Союзу спостерігається незначне зростання кількості підприємств, щодо яких порушено справу про банкрутство. Найгірша ситуація у Франції, де найбільша абсолютна кількість підприємств, щодо яких порушено справу про банкрутство, та спостерігається негативна тенденція їх збільшення за 2002-2010 роки. Крім цього, у Франції найвища частка збанкрутілих підприємств в загальній кількості зареєстрованих суб'єктів господарювання (рис. 1).

Критичний стан неплатоспроможності спостерігається в Росії, де третина підприємств визнана банкрутами.

Основна частка збанкрутілих підприємств в країнах Західної Європи та Україні серед промислових підприємств, підприємств будівельної галузі, а також підприємств оптової та роздрібною торгівлі.

В Україні, подібно до інших країн, також спостерігається тенденція щодо збільшення

кількості підприємств-банкрутів всіх форм власності. Зростає і частка збанкрутілих підприємств у загальній кількості зареєстрованих суб'єктів господарювання від 2,96% у 2008 році до 3,62 у 2009 р. Ця частка вища, ніж у країн Європейського Союзу, проте нижча, ніж у Росії, де частка збанкрутілих підприємств у 2009 році складала 37,9%.

Основною причиною банкрутства підприємств є зовнішні фактори, такі, як спад національної економіки, посилення внутрішньої та міжнародної конкуренції, збільшення цін на імпорتنі ресурси, зменшення попиту на продукцію, що спричинене зниженням купівельної спроможності, та внутрішні, пов'язані з недоліками в управлінні.

Отже, аналіз статистичних даних свідчить про необхідність діагностики банкрутства підприємств з метою запобігання виникненню кризової ситуації.

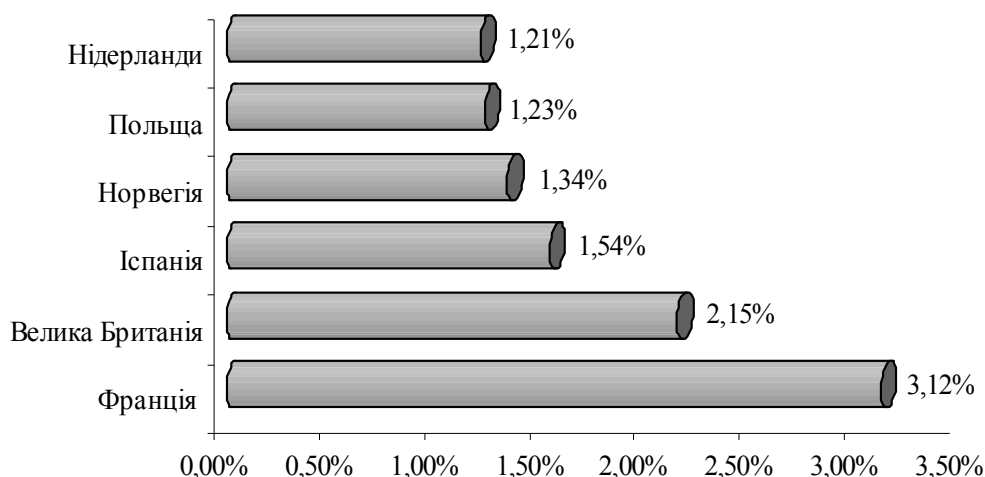

Рисунок 1 - Частка підприємств-банкрутів від загальної кількості підприємств у 2009 році

В Україні і за кордоном широкого використання набули неформалізовані методи, що передбачають вивчення окремих характеристик суб'єктів господарювання, які мають загрозу банкрутства на основі експертних оцінок. Серед закордонних відомі якісні методики В. Ковальова та Аргенті [2].

Ще одним способом діагностики банкрутства вітчизняних та закордонних підприємств є використання коефіцієнтного підходу, суть якого полягає в проведенні комплексного фінансового аналізу суб'єкта господарювання на основі визначення показників ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності. Дані методи представлені системою показників У. Бівера; методикою І. Бланка; методикою, яка оснований на

розрахунку коефіцієнту фінансування важко ліквідних активів; модель фінансової рівноваги підприємств Ж. Франсона та І. Романе.

В країнах Західної Європи значне використання має прогнозування банкрутства методом аналізу фінансових потоків. Проте найбільш широкого використання в світовій практиці набули методи дискримінантного аналізу.

З метою оцінки ефективності використання вітчизняного та закордонного досвіду при діагностиці банкрутства українських підприємств було проведено оцінку ймовірності банкрутства ПАТ «Харківський плитковий завод» за п'ятифакторною моделлю Альтмана, Ліса, Таффлера, Спрингейта, моделлю Г. Давидової і А. Белікова, Р. Сайфуліна і Г. Кадикова, О. Терещенка за 2006-2010 рр. (табл. 2).

Таблиця 2

Оцінка ймовірності банкрутства ПАТ «Харківський плитковий завод» на основі дискримінантних моделей

	2006	2007	2008	2009	2010
1	2	3	4	5	6
П'ятифакторна модель Альтмана	0,9983	0,6389	0,7097	0,9358	1,8489
	дуже висока	дуже висока	дуже висока	дуже висока	висока
Модель Ліса	0,0300	0,0269	0,0360	0,0483	0,0667
	загрожує банкрутство	загрожує банкрутство	загрожує банкрутство	стабільний фінансовий стан	стабільний фінансовий стан
Модель Таффлера	0,2272	0,2073	0,2578	0,2711	0,3081
	зона невизначеності	зона невизначеності	зона невизначеності	зона невизначеності	має добрі довгострокові перспективи
Модель Спрингейта	0,0413	-0,0898	-0,5616	0,5000	1,5498
	потенційний банкрут	потенційний банкрут	потенційний банкрут	потенційний банкрут	стабільний фінансовий стан

Продовження табл.2

1	2	3	4	5	6
Модель Давидової і Белікова	-2,5821	-3,2934	-5,9564	-3,6872	-1,6552
	максимальна ймовірність банкрутства	максимальна ймовірність банкрутства	максимальна ймовірність банкрутства	максимальна ймовірність банкрутства	максимальна ймовірність банкрутства
Модель Сайфуліна і Кадикова	0,3298	0,2059	-0,8883	-0,7329	0,5913
	ймовірність банкрутства	ймовірність банкрутства	ймовірність банкрутства	ймовірність банкрутства	ймовірність банкрутства
Терещенка	0,2815	0,6627	-0,1881	1,6423	3,6722
	загроза банкрутства	загроза банкрутства	майже збанкрутувало	порушена фінансова стійкість	банкрутство не загрожує

Найвищу ймовірність банкрутства засвідчує п'ятифакторна модель Альтмана, модель Г. Давидової і А. Белікова, Р. Сайфуліна і Г. Кадикова, в той час, як результати розрахунків за моделлю Р. Ліса, Тафлера, Спрингейта та О. Терещенка свідчать про стійкий фінансовий стан та наявність довгострокових перспектив підприємства у 2010 році. Розбіжності у результатах оцінки ймовірності банкрутства підприємства пов'язані із тимчасовою, галузевою, регіональною невідповідністю застосування моделей та невідповідністю методики визначення параметрів закордонних моделей.

Не зважаючи на можливу недостовірність даних, отриманих за закордонними моделями, всі моделі показують максимальну ймовірність банкрутства ПАТ «Харківський плитковий завод» у 2006-2008 рр. Проте протягом цього періоду та в наступні роки досліджуване підприємство займає лідируючі позиції на вітчизняному ринку, є головним експортером керамічної плитки до Російської Федерації, збільшуються об'єми експорту до країн СНД та Європи. Невідповідність реального становища підприємства та результатів розрахунків пов'язана з тим, що в основі дискримінантних моделей лежать винятково фінансові показники і не враховуються якісні зміни в процесі управління, виробничій, техніко-технологічній, маркетинговій, інвестиційній, інноваційній сфері діяльності. З огляду на це виникає необхідність використання методів діагностики банкрутства підприємства, які б поєднували кількісні та якісні показники діяльності підприємства.

З метою підвищення достовірності результатів при оцінці ймовірності банкрутства ПАТ «Харківський плитковий завод» використано метод нечітких множин. В якості показників, що використовуються при діагностиці банкрутства підприємства обрано наступний перелік показників:

- X_1 – коефіцієнт автономії;
- X_2 – коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним капіталом;
- X_3 – коефіцієнт швидкої ліквідності;
- X_4 – коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- X_5 – оборотність активів;
- X_6 – рентабельність майна;
- X_7 – рівень маркетингу;
- X_8 – рівень техніко-технологічного оновлення.

Оскільки основною причиною банкрутства підприємства є неплатоспроможність, особлива увага при діагностиці банкрутства підприємства приділяється аналізу показників ліквідності: коефіцієнту забезпеченості оборотних активів власним капіталом, швидкої ліквідності та абсолютної ліквідності, які характеризують платоспроможність підприємства в короткостроковій та середньостроковій перспективі. Коефіцієнт автономії є показником, який в найбільш загальному вигляді характеризує фінансову стійкість підприємства. Коефіцієнти оборотності активів та рентабельності майна, в основі розрахунків яких лежить чистий дохід від реалізації та чистий прибуток, характеризують ефективність використання ресурсів підприємства.

Із якісних показників обрано рівень маркетингу та техніко-технологічного оновлення, які мають найвищу значущість серед досліджуваної системи показників, оскільки завдяки постійній модернізації технологічної бази та відстеженню потреб споживачів вдається випускати високоякісну продукцію, яка користується попитом, а отже підтримувати лідируючі позиції на вітчизняному ринку та збільшувати обсяги експорту. Вагові коефіцієнти показників, які використовуються при оцінці ймовірності банкрутства підприємства, визначені за правилом Фішберна, наведені в табл. 3.

Таблиця 3

Значимість показників

Показник	Ваговий коефіцієнт
X ₁	0,0972
X ₂	0,0972
X ₃	0,0972
X ₄	0,0972
X ₅	0,0972
X ₆	0,0972
X ₇	0,1944
X ₈	0,2222

Найбільшу значимість має рівень техніко-технологічного оновлення та рівень маркетингу. Фінансові показники мають однакову значимість. Рівні показників за період 2006-2010 рр. визначені в

табл. 4 на основі віднесення поточних значень показників до нечітких підмножин, межі яких визначені експертним методом.

Таблиця 4

Поточний рівень показників

Показник	Рівні показників														
	2006					2007					2008				
	ДН	Н	С	В	ДВ	ДН	Н	С	В	ДВ	ДН	Н	С	В	ДВ
X1			1				0,299	0,701			1				
X2	1					1					1				
X3				0,18	0,82			1					1		
X4			1			1					1				
X5					1					1					1
X6	1					1					1				
X7					1					1					1
X8				1					1						1
	2009					2010									
	ДН	Н	С	В	ДВ	ДН	Н	С	В	ДВ					
X1	1						1								
X2	1					1									
X3			1						1						
X4	1					1									
X5					1					1					
X6	1							1							
X7					1					1					
X8					1					1					

На основі проведених розрахунків визначається комплексний показник, за яким оцінюється ймовірність банкрутства підприємства. Результати аналізу наведені в табл. 5.

Результати діагностики банкрутства ПАТ «Харківський плитковий завод» методом нечітких

множин є більш оптимістичними порівняно з дискримінантними моделями та точніше відображають поточний стан підприємства, оскільки при оцінці ймовірності банкрутства крім фінансових показників враховують якісні зміни в діяльності підприємства.

Таблиця 5

Значення комплексного показника

Рік	Значення показника	Висновок про фінансовий стан
2006	0,6186	Низька ймовірність банкрутства
2007	0,5385	Середня ймовірність банкрутства
2008	0,5499	Середня ймовірність банкрутства
2009	0,5499	Середня ймовірність банкрутства
2010	0,6277	Низька ймовірність банкрутства

У 2006 році підприємство має низьку ймовірність банкрутства, у період 2007-2009 рр. – середню, в той час як за дискримінантними моделями у 2006-2008 рр. підприємство мало максимальну ймовірність банкрутства. У 2010 році спостерігається значне покращення ліквідності, фінансової стійкості, ефективності фінансово-господарської діяльності, високий рівень маркетингу, техніко-технологічного оновлення та зниження ймовірності банкрутства, що підтверджується результатами оцінки ймовірності банкрутства підприємства методом нечітких множин, фінансового та дискримінантного аналізу. Проте з метою подальшого покращення ситуації на підприємстві необхідно провести комплекс заходів щодо раціоналізації структури джерел фінансування ресурсів та підвищення ліквідності підприємства у короткостроковій перспективі.

Висновки. Результати оцінки ймовірності банкрутства Публічного акціонерного товариства «Харківський плитковий завод» показали, що дискримінантні моделі характеризуються простотою в використанні та однозначністю інтерпретації отриманих результатів, проте значення, отримані в результаті застосування цих моделей не дають змогу об'єктивно оцінити ймовірність банкрутства підприємства, оскільки не враховують якісні зміни та не дозволяють визначити проблемні сторони діяльності підприємства, які потребують вдосконалення чи реформування. Тому альтернативним методом діагностики банкрутства підприємств, який усуває недоліки дискримінантного аналізу та дає найбільш об'єктивну оцінку є метод нечітких множин. Перспективами подальшого дослідження в даному напрямку є визначення практичного інструментарію діагностики банкрутства підприємства.

Аннотація. Рассмотрено отечественный и зарубежный опыт диагностики банкротства предприятий, адаптирован метод нечетких множеств для оценки вероятности банкротства ПАТ «Харьковский плиточный завод».

Ключевые слова: банкротство, диагностика банкротства предприятия, дискриминантный анализ, метод нечетких множеств.

Summary. Home and foreign experience of diagnostics of bankruptcy of enterprises is Considered, the method of fuzzy sets is adapted for the estimation of probability of bankruptcy STALEMATE the "Kharkov tiled plant".

Keywords: insolvency, bankruptcy diagnostics, discriminant analysis, the method of fuzzy sets.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Недосекин А.О., Максимов О.Б. Новый комплексный показатель оценки финансового состояния предприятия. - На сайте <http://www.vmggroup.ru/Win/index1.htm>.
2. Недосекин А.О. Применение теории нечетких множеств к задачам управления финансами // Аудит и финансовый анализ, №2, 2000: http://sedok.narod.ru/sc_group_2002.html.
3. Давыдова Г.В., Беликов А.Ю. Методика количественной оценки риска банкротства предприятий // Управление риском, 1999 г., № 3. - С. 13-20.
4. Бандурин В. Зарубежный опыт управления несостоятельными предприятиями / В. Бандурин, В. Ларицкий // Антикризисный менеджмент. – 2008. - №10. – С. 2-13.
5. Банкрутство і санація підприємства: теорія і практика кризового управління: [моногр.] / [Клебанова Т. С., Бондар О. М., Роевнева О. В. та ін.]; за ред. О. В. Мозенкова. – Х.: ІНЖЕК, 2003. – 271 с.
6. www.gks.ru – Федеральна служба державної статистики Російської Федерації
7. www.ine.es – Національний інститут статистики Іспанії
8. www.insee.fr – Національний інститут статистики й економічних наук Франції
9. www.sdb.gov.ua – Державний департамент України з питань банкрутства
10. www.ssb.no – Державний комітет статистики Норвегії
11. www.statline.cbs.nl – Центральне управління статистики Нідерландів
12. www.ukrstat.gov.ua - Державний комітет статистики України.

Рецензент к.е.н., доцент ХНАУ Фурсова В.А.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.